

Nathanson ve Giffords Sosyal Hizmet Etik Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması**Nathanson and Giffords Social Work Ethics Scale: Validity and Reliability Study****Taner ARTAN¹, Hatice Selin IRMAK², Enver MENGÜ³****ÖZ**

Amaç: Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet alanında etik ikilemler karşısındaki tutumları ölçmeye yönelik olarak geliştirilen Nathanson ve Giffords Sosyal Hizmet Etik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanmasını sağlamak, geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem: Araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Bingöl Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde eğitim alan 210 lisans öğrencisi ile yapılmıştır. Veriler kişisel bilgi formu ve NGES kullanarak toplanmıştır. Nathanson And Giffords Sosyal Hizmet Etik Ölçeği'nin (NGES) güvenilirliğini ortaya koymaya yönelik olarak iç tutarlılık, madde-toplam puan güvenilirlik katsayısı ve iki yarı test güvenilirliği incelenmiştir. NGES'in yapı geçerliliğini ortaya koymaya yönelik olarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu kapsamda yapı geçerliliği, "Temel Bileşenler Analizi", "Kaiser-Meyer-Olkin Testi" ve "Barlett's Testi" ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: NGES için yapılan faktör analizi sonucunda tek boyutlu olarak kullanılabilmesi belirlenmiştir. Ortalama puanı 61,16±8,77 olan ölçeğin iç tutarlılık katsayısının 0,760 olduğu, madde toplam korelasyon katsayılarının 0,268-0,642 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin iki yarı test güvenilirlik katsayısını hesaplamak amacıyla yapılan Spearman-Brown, Guttman split-half ve Cronbach α güvenilirlik katsayıları yeterli düzeyde bulunmuştur.

Sonuç: Araştırmacılar, NGES'in sosyal hizmet alanında etik ikilemler karşısındaki tutumları değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu kanısındadır.

Anahtar kelimeler: Geçerlilik, güvenilirlik, sosyal hizmet, sosyal hizmet etiği

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study is to investigate the validity and reliability of Nathanson And Giffords Ethics Scale (NGES) which is designed to be used in Social Work Ethics.

Materials and Methods: The research was conducted with 210 undergraduate students who were studying social work department of Istanbul University-Cerrahpaşa and Bingöl University Department of Social Work. The data were collected by personal information form and NGES. Regarding the scale validity, internal consistency, item-total correlation and two half test reliability was examined. Construct validity was analyzed using exploratory factor analysis (EFA). The construct validity was evaluated by "Principal Component Analysis", "Kaiser-Meyer-Olkin Test" and "Barlett's Test".

Results: As a result of factor analysis of Nathanson And Giffords Ethics Scale it was determined that it could be used as a unidimensional tool. The mean was 61.16±8.77 and the tool's internal consistency coefficient was 0.760, the item total correlation coefficients were found values between 0.268-0.642. Spearman-Brown, Guttman split-half ve Cronbach α reliability coefficients which were applied to calculate the two half test reliability coefficient of the scale were found to be sufficient. **Conclusion:** NGES in Turkish can be considered as a valid and reliable scale to evaluate the social work ethics.

Conclusion: NGES in Turkish can be considered as a valid and reliable scale to evaluate the social work ethics.

Keywords: Reliability, social work, social work ethics, validity

Geliş Tarihi/Received: 05.10.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 26.12.2018

¹ İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0002-8716-2090

² İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, ORCID: 0000-0001-5032-1767

³ İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0001-6871-688X

Sorumlu yazar/correspondence: Taner Artan, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi, t.artan@hotmail.com

Giriş

Bireylerin, grupların ve toplulukların sosyal işlevselliklerini ve iyilik hallerini artırmak için onları güçlendirmeyi amaçlayan bir mesleki çalışma olan sosyal hizmeti (1,2) disiplinden mesleğe taşıyan temel bileşen sosyal hizmetin mesleki etik değerleridir (3). Lowenberg ve Dolgoff'a göre (1996: 21) "değerler mesleki uygulamalarla ilgili iyi ve arzu edileni tanımlarken; etik, doğru ve yapılması gerekenleri" anlatmaktadır (4). Mesleki değerlere bağlı olarak ortaya çıkan sosyal hizmet etiği, doğru eylemi gerçekleştirmeyi hedefleyerek uygulamalara ortak yaklaşım, bakış açısı ve anlayış kazandırır (5).

Sosyal hizmet etiği dört gelişim döneminden geçerek bugünkü görünümünü kazanmıştır. İlk dönem olarak ifade edilen "ahlaki dönemde" 1950'li yıllarda temelde müracaatçının ahlaki değerleri üzerine odaklanmış ve yoksulların ahlaki değerlerini yükseltme çabasını ön plana çıkarmıştır. "Değerler dönemi" olarak isimlendirilen ikinci dönemde sosyal hizmet mesleğinin ve uygulayıcılarının değerlerine odaklanılmıştır. 1970 ve 1980'leri içine alan üçüncü dönem "Etik kuram ve karar alma dönemi" diye isimlendirilmiş ve hak kavramı üzerinden sosyal hizmet uygulamacılarının karşı karşıya kaldıkları etik problemlerde etik ilke ve yaklaşımlara başvurulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Son dönem olarak isimlendirilen "etik standartlar ve risk yönetimi dönemi" mesleğin etik kodlarının olgunlaştığı ve koruyucu stratejilerin geliştiği dönem olarak değerlendirilmektedir (6).

Sosyal hizmet mesleğinde yer alan etik kurallar üzerine öne çıkan tartışmalardan birisi de bu kuralların nesnelliliği meselesidir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra sosyal hizmet uzmanları arasında rölativist (görecilik) düşüncesinin yaygınlaştığı ve bu durumun mesleki etik kuralların sorgulanmasına yol açtığı görülmektedir. Bu konuda genel olarak sosyal hizmet uzmanları mutlakiyetçi ve rölativist şeklinde iki gruba ayrılmakta, mutlakiyetçiler evrensel ilkelerin oluşabileceğini savunurken rölativistler bu kuralların bağlamsal olduğunu ve kültürel yapı, siyasi ve ahlaki ölçülere göre toplumdan topluma değişkenlik gösterdiğini savunmaktadır (6).

Sosyal hizmet mesleği için belirlenen etik kurallar bir yandan sosyal hizmet uygulamasında sosyal hizmet uzmanına genel bir rehberlik

sağlarken, diğer yandan da mesleğe ilişkin normları ve gerekli standartları oluşturarak mesleği dış düzenlemelere karşı korumaktadır (6). Mesleğin kendi yapısını sürdürmesi için kritik önem taşıyan söz konusu etik kuralların, yalnızca teknik ve yasal boyutuyla değil felsefi bağlamıyla da gözetilmesi, kendini gerçekleştirebilmesi adına müracaatçı için de büyük önem taşımaktadır (7).

Bunun yanında sosyal hizmet mesleği için öne sürülen ilkeler, uygulamaya geçildiğinde aynı netliği göstermemekte ve sosyal hizmet uzmanlarını çeşitli ikilemler arasında bırakmaktadır. Nitekim toplum ile müracaatçıların çıkarlarının çatıştığı noktada sosyal hizmet uzmanı bir denge kurma durumunda kalabilmekte, ayrıca haklar ve ayrıcalıklar üzerine zaman içinde yaşanan değişimler de sosyal hizmet uzmanını etik problemin içerisinde bırakabilmektedir (8). Buna rağmen Banks tarafından etik karar verme doğrultusunda 5 temel ilke öne sürülmektedir. İlk ilke etik kararın insan refahına odaklanmasını ve bu amaçla değişen şartlara uygun olarak insanın ihtiyaçlarını karşılayarak mutluluğunu artırma çabasında olmasını ifade etmektedir. İkinci ilke, etik karar alacak olan sosyal hizmet uzmanının müdahale ederken planın parçaları olan aktörleri de dahil ederek uygun bir eylem oluşturmasının gerekliliğini içermektedir. Üçüncü ilke, sosyal hizmet uzmanının vakalarda müracaatçıların özel durumlarını dikkate almasının önemini, dördüncü ilke alınan kararlarda geçmiş ve gelecekte benzer vakalar için tutarlılığın gerekliliğini, beşinci ilke ise müracaatçının kendi kader hakkını tayin etmesine imkan verilmesini vurgulamaktadır (8).

Etik ikilemleri çözümlenmede standart bir formülün bulunmadığını öne süren Reamer, ancak uygulamada etik kaliteyi artırmanın mümkün olduğunu savunmakta ve bunun için de şu adımları izleyerek sistematik bir yaklaşım ortaya koymayı önermektedir: Birinci adımda etik konuların tanımlanması, ikinci adımda etik karardan etkilenecek muhatapların belirlenmesi, üçüncü adımda katılımcılar için tüm eylemlerin olası risk ve yararlarının saptanması, dördüncü adımda muhtemel tüm eylem biçimlerinin ve sebeplerinin incelenmesi, beşinci adımda ilgili uzmanlarla değerlendirme yapılması, altıncı adımda kararın belgelenecek verilmesi, yedinci ve son adımda ise karar sürecinin belgelenecek değerlendirilmesi yer almaktadır (6). Sosyal hizmet uygulamasında etik kalitenin yükselmesi

ise olası etik ihlallerin yaşanmasını engelleyeceği için kritik önem taşıyan bir meseledir (9).

Türkiye’de sosyal hizmet etiğine ilişkin literatür incelendiğinde çalışmaların daha çok teorik bilgi ile sınırlı olduğu (10,11,12), uygulamaya ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Bu bakımdan bu çalışma Türkiye’de sosyal hizmet etiği alanında var olan önemli bir boşluğu dolduracak olması bakımından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı Nathanson ve Giffords tarafından 2013 yılında sosyal hizmet etiği üzerine geliştirilen Nathanson and Giffords Etik Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanması ve geçerlilik güvenilirlik çalışmasını yapmaktır. Doğrudan sosyal hizmetin mesleki uygulaması için hazırlanmış olan bu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması, Türkiye’de sosyal hizmet etiği üzerine zayıf kalan literatüre önemli bir katkı getirecektir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın örneklemini araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü ve Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde lisans eğitimi alan 210 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin seçiminde İstanbul Üniversitesi’nin yanında Bingöl Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nün de çalışmaya dahil edilmesi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nün Doğu Anadolu Bölgesi’nde kurulan ilk sosyal hizmet bölümü olması ve kültürel çeşitliliği yansıtması bakımından önemlidir. Her bir üniversiteden seçilecek öğrenci sayıları olasılıklı örneklem tekniklerinden tabakalı örneklem tekniği kullanılarak belirlenmiş ve her iki üniversiteden ayrı ayrı 120 öğrencinin çalışmaya dahil edilmesine karar verilmiştir. Her iki üniversiteden çalışmaya katılacak öğrencilerin seçiminde de olasılıklı örneklem tekniklerinden basit rastgele örneklem tekniği kullanılmış ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden İstanbul Üniversitesi’nden 96 öğrenci, Bingöl Üniversitesi’nden 114 öğrencinin katılımı ile çalışma sonlandırılmıştır. Bir ölçeğin başka bir kültüre uyarlanmasında örneklem sayısının, ölçek madde sayısının en az alt sınır olarak 2 katı tercihen 10 katı olması önerilmektedir (13). Bu

ölçekte 18 madde bulunmaktadır ve ölçek madde sayısının 11,7 katı sayıda öğrenciye ulaşılmıştır. Tablo 1’de örneklemin özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-demografik Özellikleri

	Kategoriler	TOPLAM	
		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	144	68,6
	Erkek	66	31,4
Yaş (yıl)		20,50±1,54 (dağılım: 18-26)	
Eğitim Durumu	1.Sınıf	97	46,2
	3.Sınıf	113	53,8
En uzun süre yaşadığı yerleşim yeri	İl	118	56,2
	İlçe	52	24,8
	Köy	40	19
Gelir		2992,78±2052,14 (dağılım: 500-19000)	

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacıların kendileri tarafından Haziran 2018-Temmuz 2018 tarihleri arasında anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilere, 5 sorudan oluşan “Sosyodemografik Özellikler” ve 18 maddeden oluşan Nathanson ve Giffords tarafından geliştirilen “Nathanson ve Giffords Etik Ölçeği” uygulanmıştır. Nathanson ve Giffords Etik Ölçeği’nin uygulanması için ölçek sahibinden gerekli izinler alınmıştır. Bir anketin bir katılımcıya uygulanması yaklaşık 20 dakika zaman almıştır.

Nathanson ve Giffords Etik Ölçeği, Nathanson ve Giffords tarafından 2013 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, sosyal hizmet öğrenci ve profesyonellerinin etik ikilemler karşısındaki etik ikilem çözme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek; güçlendirme, kendi kaderini tayin etme, insan onuruna saygı, farklılıklara saygı-çeşitlilik, sosyal adalet, sosyal sorumluluk, gizlilik, hizmetlere eşit erişim ve sosyal refah ile ilgili etik ikilemleri ölçen 18 maddeden

oluşmaktadır. Likert tipi ölçekte her bir madde kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4), kesinlikle katılıyorum (5) şeklinde 5 seçenek ile kodlanmıştır. Ölçekte 3, 9, 12 ve 18. sorular için ters kodlama yapılmıştır. Ölçekten alınan 18-36 puan arası çok düşük, 37-54 puan arası düşük, 55-72 puan arası orta ve 73-90 puan arası yüksek etik ikilem çözme becerisini ifade etmektedir. Ölçeğin orijinal versiyonunda güvenilirlik düzeyi (Croanbach Alfa katsayısı) 0,70 olarak bulunmuştur (14).

Dil Uyarlaması

Ölçeğin İngilizce'den Türkçe'ye çevirisi 2 farklı çeviri firması tarafından yapılmıştır. Bu çeviri metinler araştırmacıların kendisi tarafından tekrar değerlendirilmiştir. Oluşturulan son çeviri metni Türkçe dil kuralları ve anlam bütünlüğü açısından yetkin bir Edebiyat Öğretmeni tarafından tekrar değerlendirilmiştir. Ayrıca soruların anlaşılabilirliğini ölçmek amacıyla İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi 10 kişi ile ön çalışma gerçekleştirilmiş ve metnin son hali oluşturulmuştur. Son olarak bağımsız bir çevirmen tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu çevirideki ifadeler orijinal İngilizce ifadeler ile incelendikten sonra Türkçe çevirisi tekrar gözden geçirilerek formun son hali hazırlanmıştır.

Analiz Tekniği

Verilerin analizi Statistical Packages of Social Sciences (SPSS) programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi örnekleme oluşturan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin özelliklerini tanıttıcı bilgiler, NGES'in güvenilirliği ve NGES'in geçerliliği olmak üzere 3 başlık altında sunulmuştur.

-Örneklemin özelliklerini tanıttıcı bilgiler, kategorik değişkenler için sayı ve yüzde değerleri ile interval değişkenler için ortalama, standart sapma ve minimum maksimum değerleri ile gösterilmiştir.

- NGES'in güvenilirliğini ortaya koymaya yönelik olarak iç tutarlılık, madde-toplam puan korelasyonları ve iki yarı test güvenilirliği incelenmiştir. İç tutarlılık için likert tipi ölçeklerde önerilen Cronbach α güvenilirliği hesaplanmıştır. Madde toplam puan korelasyonları Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. İki yarı test güvenilirliği için Spearman-Brown, Cronbach α

güvenilirlik katsayıları incelenmiş ve Guttman split-half analizi yapılmıştır.

-NGES'in yapı geçerliliğini ortaya koymaya yönelik olarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu kapsamda yapı geçerliliği "Temel Bileşenler Analizi", "Kaiser-Meyer-Olkin Testi" ve "Barlett's Testi" ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 21.06.2018 tarih 06 sayılı toplantı sayısı ile etik kurul onayı alınmıştır. Son olarak ise araştırma ile ilgili gerekli bilgiler verildikten sonra gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılmayı kabul eden bireylerden hem sözlü olarak izin hem de yazılı olarak aydınlatılmış onam formu alınmıştır

Bulgular ve Tartışma

Güvenilirlik

Güvenilirlik bir ölçeğin ölçmek istediği özelliği ne ölçüde doğru ölçtüğünü, ölçeğin tekrarlanabilir olduğunu ve sürekliliğini göstermektedir (15). Güvenilir bir ölçme aracı soruların birbirleri ile tutarlı olduğunu ve yeterliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca güvenilir bir ölçeğin, farklı yerlerde uygulandığında benzer sonuçlar vermesi beklenmektedir (15-19). Bir ölçeğin güvenilirliğini incelemede test tekrar yöntemi, paralel formlar yöntemi, iç tutarlılık yöntemi gibi yöntemler kullanılmaktadır. Bu araştırmada NGES için güvenilirlik analizi kapsamında iç tutarlılık güvenilirliği değerlendirilmiştir. Maddelerin birbiriyle tutarlı olup olmadığını belirlemek için Cronbach α iç tutarlılık katsayısı, testi yarılama yöntemi ve madde-toplam puan korelasyonu katsayıları hesaplanmıştır.

Tutarlılık ve gerçeğe yakınlık durumunun bir ölçüsü olan güvenilirliğin yüksek olması için ölçeği oluşturan tüm maddelerin güvenilirliği artırıcı bir etkiye sahip olması önemlidir (20). Güvenilirlik analizlerinde ölçeği oluşturan maddelerin ölçeğin güvenilirliğine etkisi değerlendirilerek, maddelerin ölçekte kalmasına veya ölçekten çıkarılmasına karar verilmektedir (12,15,16,20,21). Ölçekten bir madde çıkarıldığında yeniden hesaplanan Cronbach α katsayısı, ölçeğin tamamı için hesaplanan güvenilirlik katsayısından daha yüksek bir değer ise, ilgili madde iç tutarlılığı olumsuz yönde etkilediğinden ölçekten çıkarılması yönünde karar verilmektedir. Ayrıca ölçekten çıkarılan madde ile diğer

maddelerin toplamı arasındaki korelasyon katsayılarının negatif bir değer olması ve 0,25'ten daha küçük bir değer

olması durumu da ilgili maddenin ölçeğe katkısının düşük olduğunu göstermektedir (17,19).

Tablo 2: NGES Madde Analizleri

Madde	Madde Toplam Korelasyon Değerleri		Madde Puan Ortalaması	Madde Silinirse Cronbach Alpha	Faktör Yük Değerleri
	r	p	X±SD	α	
1	0,567	0,0001	4,08±1,09	0,705	0,600
2	0,191	0,005	3,08±1,13	0,740	0,115
3	0,337	0,0001	3,76±1,17	0,728	0,301
4	0,119	0,085	2,61±1,26	0,750	0,022
5	0,448	0,0001	3,70±1,11	0,717	0,504
6	0,642	0,0001	4,44±0,96	0,700	0,733
7	0,632	0,0001	4,00±1,06	0,699	0,692
8	0,539	0,0001	4,17±1,10	0,708	0,597
9	0,434	0,0001	3,71±1,29	0,720	0,401
10	0,516	0,0001	4,17±1,29	0,710	0,539
11	0,493	0,0001	3,59±1,25	0,713	0,471
12	0,374	0,0001	3,86±1,29	0,726	0,302
13	0,268	0,0001	3,32±1,31	0,737	0,305
14	0,535	0,0001	4,05±1,06	0,708	0,581
15	0,315	0,0001	2,81±1,18	0,730	0,310
16	0,458	0,0001	3,74±1,23	0,716	0,456
17	0,551	0,0001	3,95±1,11	0,706	0,593
18	0,350	0,0001	3,80±1,21	0,727	0,299

Bu çalışma kapsamında da NGES için Cronbach α iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve Cronbach α değeri 0,731 olarak bulunmuştur. Liu'ya göre (2003), ölçeğin güvenilirliği için sınır değer 0,70 olarak alınabileceği ifade edilmektedir (23). Çalışmada ölçekten bir madde çıkarıldığında yeniden hesaplanan Cronbach α katsayıları değerlendirildiğinde 2., 4. ve 13. maddeleri çıkarıldıktan sonra yeniden hesaplanan Cronbach α katsayıları (sırasıyla 0,740, 0,750, 0,737), tüm sorular dahilken hesaplanan çalışma güvenilirliğinden (0,731) daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

18 maddelik ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları değerlendirildiğinde, maddelerin korelasyonlarının 0,119 ile 0,642 arasında değişim

gösterdiği ve 2. ile 4. maddeler dışında her bir madde ile toplam puan arasındaki korelasyonların anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur ($p<0,001$, Tablo 2). Ayrıca 2. ve 4. maddeler ile diğer maddelerin toplamı arasındaki korelasyon katsayılarının 0,25'ten daha küçük bir değer olması (sırasıyla 0,191, 0,119) bu maddelerin güvenilirliğe olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda 2. ve 4. maddelerin analiz dışı bırakılması durumunda yeniden hesaplanan Cronbach α değeri 0,760'a yükselmiştir. Tavşancıl (2002) ve Özdamar'a (2002) göre ölçeğin Cronbach α katsayısı 0,40'dan küçük ise ölçme aracı güvenilir değil, 0,40-0,59 arası düşük güvenilirlikte, 0,60-0,79 arası olduğunda güvenilir, 0,80-100 arası olduğunda ise yüksek

derecede güvenilir olarak değerlendirilmiştir (17,24). Bu kapsamda Cronbach α değeri 0,760 olarak bulunan NGES de güvenilir bir ölçek olarak bulunmuştur (16-24).

Çalışmada elde edilen yanıtlar arasındaki tutarlılığı belirlemek için testi yarılama yöntemi (Split-half reliability) olarak bilinen iki yarı test güvenilirliğine bakılmıştır (12). Ölçeğin iki yarı test güvenilirlik katsayısını hesaplamak amacıyla Spearman-Brown, Guttman split-half, ve Cronbach α güvenilirlik katsayıları incelenmiştir. Ölçeğin iki yarısı arasındaki korelasyon katsayısı 0,607 olarak bulunmuştur. Guttman split-half formülü ile korelasyon katsayısı 0,752; Spearman-Brown formülü ile iki yarının güvenilirliği 0,755 olarak bulunmuştur. Her iki yarı için Cronbach α değerleri, ilk yarı için (8 soru) = 0,701, ikinci yarı için (8 soru) = 0,710 olarak hesaplanmıştır.

Geçerlilik

Geçerlilik Garret tarafından "ölçülmek istenen özelliğin amaca uygun olarak ölçülme derecesi" olarak tanımlanmıştır (15). Ölçümün geçerli olması, ölçme aracının ölçmeyi planladığı özellikleri ölçebiliyor anlamına gelmektedir (15). Bu araştırmada NGES yapı geçerliliğini ortaya koymak için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Yapı Geçerliliği

Açıklayıcı Faktör Analizi

NGES'in yapı geçerliliğini incelemek için gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizinde öncelikle tüm maddeler arasındaki korelasyon matrisi incelenmiş, maddeler arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığı değerlendirilmiştir. Maddeler arasındaki ilişkilerin faktör analizinin yapılabilmesine uygunluk gösterir nitelikte anlamlı olduğu görülmüştür. Faktörleri belirlemek amacıyla Temel Bileşenler Analizi Yöntemi kullanılmıştır. Temel Bileşenler Analizi'nden önce verilerin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek için Bartlett's test Sphericity ve KMO Örneklem Yeterliliği testleri incelenmiştir. Verilerin faktör analizine uygun olması için KMO testinin 0,60'dan yüksek, Bartlett's test Sphericity analizi sonucunun istatistiksel olarak anlamlı çıkması gereklidir (12). Tablo 3'te KMO ve Bartlett's testlerinin sonuçlarına ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 3: NGES KMO ve Bartlett's Test İstatistikleri

Kaiser-Meyer-Olkin		0,809
Bartlett's Test	Ki-Kare Değeri (χ^2)	598,193
	Serbestlik Derecesi (sd)	120
	Anlamlılık Düzeyi (Sig)	0,0001

Tablo 3'te yer alan değerler incelendiğinde, ölçeğin KMO değeri 0,809 olarak bulunmuştur. Kasiyer, KMO değerinin 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,50'nin altında ise kabul edilmez 0,90'larda mükemmel, 0,80'lerde çok iyi, 0,70'lerde ve 0,60'larda vasat, 0,50'lerde kötü olduğunu belirtmektedir (24). Bartlett's test Sphericity sonucunda elde edilen Ki-Kare testinin de anlamlı çıkması (χ^2 598,193 $p=0,0001$) verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir (25). Bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

NGES faktör yapısı incelendiğinde, özdeğeri 1'i aşan dört faktör olduğu bulundu. Bu dört faktörün ölçek için açıkladığı varyansın %49,182 olduğu belirlenmiştir (Çizelge 3). Birinci faktörde toplanan maddelerin ölçeğin büyük çoğunu oluşturduğu ve diğer faktörlerde bulunan maddeleri de anlam yönünden içine alacak kapasitede olduğu görülmüştür. Bu nedenle orijinal ölçekte olduğu gibi tüm maddelerin tek faktör altında toplanmasına karar verilmiştir. Bir ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirmesinde birinci faktörün özdeğerinin ikinci faktörün özdeğerinden 3 ya da 4 kat fazla olması sıkça kullanılan bir kriterdir (26). Ölçek dört boyutlu olarak görünmesine rağmen, ilk faktörün özdeğerinin (6,923) ikinci faktörün özdeğerinden (1,494) 3,5 kat fazla olması nedeni ile ölçeğin orijinaline bağlı kalarak tek faktörlü olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda, komponent matriksinde (Component Matrix) maddelerin birinci faktör altında yüksek faktör yüküne sahip olması da ölçeğin tek boyutlu kullanılmasının daha uygun olacağını göstermektedir. Ayrıca tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olması da yeterli görülmektedir (13). Bununla birlikte sosyal bilimler alanında yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişim gösteren varyans oranlarının yeterli olduğu kabul edilmektedir (27,28). Bu çalışmada elde edilen varyans oranı %49,082 olması ölçeğin yapı

geçerliliği açısından olumlu bir sonuç olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4: Faktör Özdeğerleri ve Açıkladıkları Varyans Oranları

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)
1	6,923	32,187
2	1,494	6,923
3	1,212	5,076
4	1,150	4,896
Toplam		49,082

Bir maddenin herhangi bir faktöre girebilmesi için ulaşması gereken en küçük değer konusunda kesin bir sınır olmamakla birlikte, genellikle 0,30 ya da 0,40 önerilmektedir (27). Genel olarak 0,30 ile 0,59 arasındaki yük değeri orta, 0,60 ve üzerindeki ise yüksek olarak kabul edilmektedir (13). NGES maddelerinin faktör yüklerine bakıldığında 0,122 ile 0,733 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur (Tablo 4). Bu noktada faktör yükü 0,30'un altında olan 2. ve 4. maddelerin ölçekten çıkarılması uygun bulunmuştur. Bu durumun olası en önemli nedeninin kültürel ve toplumsal farklılık olduğu düşünülmektedir. Analizler sonucunda oluşan 16 maddelik Türkçe ölçek Ek 1'de sunulmuştur.

Sonuç

Bu bu çalışma Nathanson ve Giffords tarafından 2013 yılında sosyal hizmet etiği üzerine geliştirilen Nathanson ve Giffords Etik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında NGES için Cronbach α iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve Cronbach α değeri 0,731 olarak bulunmuştur. 18 maddelik ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları değerlendirildiğinde, maddelerin korelasyonlarının 0,119 ile 0,642 arasında değişim gösterdiği ve 2. ile 4. maddeler dışında her bir madde ile toplam puan arasındaki korelasyonların anlamı düzeyde olduğu bulunmuştur. Çalışmada ölçekten bir madde çıkarıldığında yeniden hesaplanan Cronbach α katsayıları ve madde ile diğer maddelerin toplamı arasındaki korelasyon değerlendirildiğinde 2. ile 4. maddelerin analiz

dışı bırakılmasına karar verilmiştir. Ayrıca NGES için yapılan faktör analizi sonucunda, 2. ile 4. maddelerin faktör yüklerinin 0,30'un altında olması da bu noktada destekleyici bir bulgu sayılabilir. Bu maddelerin analiz dışı bırakılması durumunda yeniden hesaplanan Cronbach α değeri 0,760'a yükselmiştir.

2. ve 4. maddelerde yer alan ifadeler NASW'da yer alan sosyal hizmet etik ilkeleri kapsamında değerlendirildiğinde; 2. maddede sosyal hizmet etik ikilemelerinden kendi kaderini tayin etme hakkına (self determinasyon) odaklanıldığı, 4. madde de ise sosyal hizmet mesleği etik ikilemelerinden farklı etnik kökenden gelenler arasında çeşitliliği sağlama durumuna odaklanıldığı görülmektedir. Kendi kaderini tayin etme hakkı (self determinasyon) kapsamında sosyal hizmet uzmanı danışanının kendi kaderini belirleme hakkına saygı duymalı, başkalarının haklarını ihlal etmemek şartıyla kendisini gerçekleştirmesi ve potansiyelini en üst düzeye ulaştırması için danışanlarına yardımcı olmalıdır. Farklı etnik kökenden gelenler arasında çeşitliliği sağlama durumunda ise sosyal hizmet uzmanları mesleki uygulamalarında; etnik ve ulusal köken, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, medeni durum, siyasal görüş, dinsel inanç temeline dayanan ayrımcılığın herhangi bir biçimine (pozitif/negatif) yer vermemelidir.

Ayrıca NGES için yapılan faktör analizi sonucunda birinci faktör ile ikinci faktörün özdeğeri arasında çok fark olması, birinci faktörde toplanan maddelerin ölçeğin büyük çoğunluğunu oluşturduğu ve birinci faktörün diğer faktörlerde bulunan maddeleri de anlam yönünden içine alacak kapasitede olduğu görülmüştür. Bu nedenle orijinal ölçekte olduğu gibi tüm maddelerin tek faktör altında toplanmasına karar verilmiştir.

Çalışmanın bulgularına dayanarak NGES'in sosyal hizmet alanında etik ikilemler karşısındaki tutumlarının değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Sosyal hizmet öğrenci ve profesyonellerinin hangi etik ikilemler karşısında etik ikilem çözme becerileri açısından yetkin ya da yetersiz olduklarının belirlenmesi yaşanabilecek etik ihlallerin azalmasını sağlayacaktır. Bu sayede sosyal hizmet mesleki uygulamalarının kalitesinin ve etkililiğinin artacağı düşünülmektedir.

Ölçeğin çalışma grubunun sosyal hizmet eğitimi alan üniversite öğrencileri ile sınırlı olduğu unutulmamalı ve farklı yaş gruplarında ve öğrenim durumlarında kullanırken psikometrik özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. NGES'in Türkçe formu kullanılarak farklı gruplar ile yapılacak araştırmaların sosyal hizmet alanına önemli katkılar sağlayacağı söylenilebilir.

Kaynaklar

- Zastrow C. Sosyal hizmete Giriş. Ankara: Nika Yayınları; 2016.
- Tufan B, Sayar ÖÖ ve Koçyıldırım G. Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet, Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı, Antalya. 2009:76-86.
- Thompson N. Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak. Ankara: Dipnot Yayınları; 2017.
- Mavili Aktaş A. Orduda sosyal hizmet, 08.11.2008, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/ordudasosyalhizmet.doc>
- Cılga İ. Bilim ve meslek olarak Türkiye'de sosyal hizmet. H.Ü. Sosyal Hizmetler YO. Yayın No:16, 2004.
- Reamer FG. Social Work Values and Ethics. 4th edition, Columbia University Press; 2013
- Baran-Çiftçi D. Bir İttifak Ağları Stratejisi Olarak Sosyal Hizmet Etiği Toplum ve Sosyal Hizmet. 2016;27(2):47-62.
- Gökçearslan-Çiftçi E, Gönen E. Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2010;22(2):149-160.
- Acar H, İçağasıoğlu-Çoban A, Polat G. Sosyal Hizmetlerde Yanlış Uygulamalar, Etik İhlaller ve Sorunlara İlişkin Bir Araştırma. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği; 2017.
- Ersoy Yılmaz, S. Sosyal Hizmet Etiğine İlişkin Bir Değerlendirme. Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi. 2015.
- Çiftçi GE, Gönen E. Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi. 2011;22(2):149-160.
- Berkün S. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Mesleki Sorunlar: Bursa Örneği. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi. 2010;21(1):99-109.
- Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler İçin Veri El Kitabı, İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum, Ankara: Pegem A Yayıncılık; 2007.
- Nathanson IL, Giffords ED, Calderon O. Expanding awareness: Issues in the development of an ethics scale for the social work profession. Journal of Social Work Education. 2011;47(1):133-149.
- Çakmur H. Araştırmalarda Ölçme-Güvenilirlik-Geçerlilik. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2012;11(3).
- Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Geçerlilik ve Güvenilirlik. 1.Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2005.
- Özdamar K. Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi. 4. Baskı. Eskişehir: Kaan Kitabevi; 2002.
- Yılmaz M. Sosyal bilimlerde güvenilirlik ve geçerlilik. <http://www.socialresearchmethods.net/tutorial/Colosi/icolosi2.html> [Erişim tarihi: 22.04.2018].
- Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 6. Basım. Ankara. Seçkin Yayıncılık; 2006:255-273.
- Koçak C, Albayrak SA, Duman NB. Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2014;11(3):16-21.
- Kalaycı S. SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistiksel teknikleri. Ankara: Asil Publication Distribution; 2006:321-322, 405,412
- Erbil N, Bakır A. Meslekte profesyonel tutum envanterinin geliştirilmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 2009;6(1):290-302
- Liu Y. Developing a Scale to measure the interactivity of websites. Journal of Advertising Research. 2003;June;207-217.
- Tavşancıl E. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi. Nobel yayınları: Ankara. 2010
- Kan A, Akbaş A. Lise öğrencilerinin kimya dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2005;1(2).
- Slocum Gori SL, Zumbo B. Assessing The Unidimensionality of Psychological Scales: Using Individual Multiple Criteria from Factor Analysis. Social Indicators Research. 2011;102(3):443-461.

27. Burns N, Grove SK. The Practice of nursing research. Conduct, Critique & Utilization 4th Edition. Philadelphia: W.B. Saunders Company; 2001.
28. Tekin H. Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Ankara: Yargı Yayınları; 1996.

EK.1: NATHANSON VE GIFFORDS ETİK ÖLÇEĞİ (NGES)

Aşağıdaki ölçek, sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem çözme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Her bir madde için katılımınızın gücünü 5 puan üzerinden değerlendirmeniz istenmektedir (1, kesinlikle katılmıyorum seçeneğini; 5, kesinlikle katılıyorum seçeneğini ifade etmektedir). Lütfen her bir maddeye verdiğiniz yanıtı en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz. Hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Lütfen tercihlerinizi pratik ya da hukuki bir bakış açısı yerine etik bir bakış açısıyla (doğru olan nedir?) değerlendiriniz. Bu çalışmada konuya ilişkin teknik ya da yasal bilgilerinizi değerlendirmek ile ilgilenilmemektedir. Sorular için tek bir doğru ya da yanlış cevap bulunmamaktadır, sadece konu ile ilgili fikirleriniz ile ilgilenilmektedir.

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1. Burak şu an herhangi bir işi olmayan, vasıfsız bir işçidir. Ona vasıf gerektirmeyen bir iş bulmak daha uygun gözükse de, zamanını ve enerjisini kendisine yatırım yapmak için kullanmaya istekli ise eğitim ve beceri kurslarına katılması önerilebilir.					
2. Sosyal hizmet uzmanı, “eşine şiddet uygulayan bir eş” ya da “yeni doğmuş bebeğini öldürmeye teşebbüs eden bir anne” vb. vakalarda, danışanın davranışını onaylamıyorsa önyargısız olmak zorunda değildir.					
3. Rabia, verimsiz-başarısız bir eğitim sistemi üzerinde değişiklik yapmak için çalışan bir sosyal hizmet uzmanıdır. Eğitim sisteminde etkili bir değişim yaratma girişimi öğrenciler ve aileleri için rahatsızlık yaratsa da Rabia değişiklik sağlayabilmek için uygun yasal yolları desteklemelidir.					
4. Sosyal Hizmet Merkezi toplum temelli bir kuruluştur. Farklı etnik gruplar arasında yaşanan sözlü tartışmaların rapor edildiği bir ilçede hizmet veren Sosyal Hizmet Merkezi’nde çalışan sosyal hizmet uzmanları, etnik gruplar arasında olumlu ilişkileri teşvik etmek için elinden geleni yapmalıdır.					
5. Fırat insanlara karşı çok kızgın ve saldırgan biridir. Eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması nedeniyle kendisini yetersiz hissetmeye başlamıştır. Fırat ile çalışan sosyal hizmet uzmanı ona fakir olmasının kendisinin suçu olmadığını anlatmaya çalışmalıdır. Fakir olmasının nedeninin eğitim, sosyal ve ekonomik kaynaklara eşit olmayan bir erişimin sonucu olduğunun farkına varmasına yardımcı olmalıdır.					
6. Onuncu sınıf öğrencisi olan Tarık, ulusal basketbol liginde gitme yolunda çok yetenekli bir basketbol oyuncusudur. Mezuniyetini garantiye aldığı düşünerek sınıf ortamında sürekli sorun çıkarmaktadır ve bu nedenle okul sosyal hizmet uzmanına yönlendirilmiştir. Uzman, Tarık’ın sınıf ortamındaki uyumsuz davranışlarını, sporcu olması nedeniyle kendisine gösterilen “özel muamele”nin bir dışavurumu olarak görmektedir. Bu durumda uzman, Tarık’ın akademik başarısını artırmak ve mezun olmasına yardımcı olmak için Tarık’ın kendisi, koçları ve öğretmenleriyle birlikte çalışmalıdır.					
7. Hakan ileri derecede bilişsel yetersizliği olan yaşlı bir adamdır. Hakan, finansal tavsiyeleri anlayabilecek mental yeterliliğe sahip değildir. Danışanı olduğu sosyal hizmet uzmanı Hakan’ın çocuklarına, babalarının finansal durumunu kontrol edebilmek için yasal yollar bulmaları konusunda yardımcı olmamalıdır.					
8. Yasalarla güvence altına almak gerekmediği sürece bir sosyal hizmet uzmanı danışanı ile ilgili durumları, danışanı doğrudan ilgili olan ya da danışanı için hayati önem taşıyan profesyoneller dışında kuruluş içindeki diğer kişiler ile paylaşmamalıdır.					
9. Bir sosyal hizmet uzmanı, bazı insanların sahip oldukları sağlık olanakları üzerindeki bireysel kontrollerini kaybetmeleri anlamına gelse bile, tüm vatandaşların erişimine izin veren bir sağlık politikasını desteklemelidir.					
10. Emrah, bir sosyal hizmet merkezinde üyeliğin herkese açık olduğu, güncel olaylara ilişkin bir tartışma grubu yürütmektedir. Grubun büyük çoğunluğu Funda’yı eşcinsel olması nedeniyle gruptan çıkarma yönünde oy kullanmaktadır. Emrah, Funda adına duruma müdahale etmemeli ve diğer üyelerin Funda’nın gruptaki durumuna ilişkin karar almasına izin vermelidir.					
11. Levent, danışanı olduğu sosyal hizmet uzmanına yalan söylemektedir. Bu durum ortaya çıksa bile sosyal hizmet uzmanı bu davranışı nedeniyle Levent’i yargılamamalı ve ona saygı duymalıdır.					
12. Veysi anlaşamadığı birine saldırmak için plan hazırlığı yapmaktadır. Bu planlarını danışanı olduğu sosyal hizmet uzmanına anlatmıştır. Uzmanın, danışanı ile ilgili özel bilgiyi başkasıyla paylaşmaması gerektiği					

halde bu konuda önceliği potansiyel mağduru korumak adına yetkililere haber vermek ve konuyla ilgili önlem alınmasını sağlamaktır.					
13. Hande kürtaj yaptırmak isteyen ancak ebeveyninin bu karar alma sürecine dahil olmasını istemeyen 15 yaşında bir ergendir. Başvurduğu sosyal hizmet uzmanı Hande'nin gebeliğini bitirmek istemesinin nedenlerini ve ebeveyninin bu sürece dahil olmasına karşı gösterdiği direnci değerlendirmiştir. Sonrasında uzmanının, ebeveyn katılımı olmadan kürtaj yaptırmanın yasal yollarını araması noktasında Hande'ye yardımcı olması sorun olmayacaktır.					
14. Faruk yaklaşık 20 yıldır çalıştığı iş yerinden kovulan orta yaşlı bir Afgandır. Eşi ve 8 ile 12 yaşında 2 çocuğu olan Faruk'un araba ve ev kredisi ödemeleri bulunmaktadır. Bu nedenle geçim sıkıntısı çekmektedir. 19 yaşındaki Merve ise 2 yaşındaki çocuğuyla birlikte sığınma evinde yaşayan Suriyeli bir kadındır. Her iki birey de mevcut durumlarını iyileştirmek için bir sosyal hizmet uzmanının yardımına eşit derecede layıktır.					
15. Bir sosyal hizmet merkezinde çalışan sosyal hizmet uzmanının ilişkili bulunduğu Kiracılar Derneği, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na karşı protesto eylemi planlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanı protesto eyleminin, konunun her iki tarafında yer alan bireyler için de şiddet ve olası zararlar ile sonuçlanacağını düşünmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, her iki taraftaki bireylere zarar verme riskini azaltma yollarını bulması konusunda derneğe yardımcı olmalıdır.					
16. Fatma, bir Gündüz Bakım Merkezi'nde çalışmak üzere iş başvurusunda bulunmuştur. Fatma'nın işe girebilmek için öğretmeninden alacağı bir referans mektubuna ihtiyacı vardır. Fatma isteklerini ifade etmekte çekinmesine neden olan güvensizlik ve girişkenlik sorunları yaşamaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanından ihtiyacı olan referans mektubunu bulmasını istemektedir. Fatma'nın öğretmeniyle kendisinin konuşmasının daha uygun olacağını düşünen sosyal hizmet uzmanı, gösterdiği dirence karşılık onu cesaretlendirmekte ve olası senaryo ile ilgili canlandırma tekniğini kullanmayı önermektedir. Sosyal hizmet uzmanının bu önerisi yanlıştır.					